

การบริหารงานสหกรณ์

การพิจารณาให้สินเชื่อของสหกรณ์

นายประเมศวร์ อินทรชุมนุม

ตุลาคม ๒๕๕๗

เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการสัมมนาให้ความรู้สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด โดยพระจอมเกล้าธนบุรี จำกัด

การพิจารณาให้สินเชื่อของสหกรณ์

ประเมศวร์ อินทรชุมนุม^๑

สัญญากู้ยืมเงินเป็นเอกเทศสัญญาซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อยู่ในเรื่องยืมใช้สิ่งเคลื่อน และอาจให้ความหมายของสัญญาได้ว่า สัญญาซึ่งมีบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้กู้” ได้ยืมเงินจำนวนหนึ่งไปจากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้ให้กู้” โดยมีข้อตกลงว่าผู้กู้จะต้องคืนจำนวนเงินที่ผู้กู้ได้ยืมไปจากผู้ให้กู้ ภายในระยะเวลาที่กำหนดตกลงกันไว้ โดยผู้กู้ยินยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ตามอัตราที่ตกลงกันไว้แต่ไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

ผู้ให้กู้หรือนัยหนึ่งคือ “เจ้าหนี้” นั้นเอง ประเด็นที่น่าสนใจในวันนี้เห็นจะเป็นเรื่องที่ต้องตอบคำถามให้ได้ว่าเจ้าหนี้มีหน้าที่อะไรบ้างหรือไม่ เพราะโดยปกติคนที่เรียนกฎหมายหรือคนที่เรียกตัวเองว่านักกฎหมาย ส่วนใหญ่จะพิจารณาเพียงอย่างเดียวว่าเจ้าหนี้ไม่มีหน้าที่อะไรอีกแล้วหลังจากที่ให้ลูกหนี้ยืมเงินไปแล้ว ท่านคิดเช่นนั้นหรือไม่ ส่วนผู้เขียนเห็นว่าถ้ามองในมุมมองของกฎหมายก็อาจเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เพราะสัญญากู้ยืมมิใช่สัญญาต่างตอบแทน แม้กระทั่งการทำสัญญาเงินกู้กฎหมายก็มีได้บังคับแบบของสัญญาหรือต้องให้เจ้าหนี้ต้องลงลายมือชื่อในสัญญาแต่อย่างใด เพียงแต่กำหนดว่าในการกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไปกฎหมายวางแนวทางปฏิบัติไว้ว่า ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่^๒ ตรงกันข้ามหากใช้มุมมองในฐานะนักการเงินหรือเจ้าของเงิน การที่จะให้ใครสักคนมาเป็นผู้กู้หรือลูกหนี้ของเรานั้น เราคงต้องมีหน้าที่บ้างไม่มากก็น้อย มีทั้งก่อนให้กู้และหลังให้กู้เสียด้วยซ้ำ ซึ่งหากเราผู้เป็นเจ้าหนี้ละเลยต่อหน้าที่แล้ว ผลเสียหายหาใช่จะเกิดแก่เจ้าหนี้เท่านั้น แต่จะเกิดแก่สังคมโดยรวม บทความต่อไปนี้จะเป็นการนำเสนอกรอบความคิดที่ผสมผสานทั้งความเป็นนักกฎหมายและนักการเงินในระบบสหกรณ์ โดยเสนอมุมมองทางการบริหารสหกรณ์เป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ผู้เขียนตั้งใจที่จะปฏิรูปความคิดของนักกฎหมายในเรื่องการกู้ยืมเสียใหม่ มิใช่ตั้งหน้าตั้งตาจะให้เจ้าหนี้ได้เปรียบลูกหนี้อยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เช่นนั้น จึงไม่แปลกใจที่สังคมเรา ณ เวลานี้จึงเต็มไปด้วยผู้ยากไร้ ผู้ไม่พอเพียงและผู้ไม่พอดี นอกจากนี้ผู้เขียนตั้งใจจะให้ประเด็นนี้เป็นประเด็นกฎหมายแห่งปีเสียด้วยซ้ำ

ในเบื้องต้น โดยหลักการผู้เขียนขอแบ่งแยกหน้าที่ของผู้เป็นเจ้าหนี้เงินกู้ออกเป็นสองหน้าฐานะ คือ หน้าที่ในฐานะที่เป็น “ผู้ให้กู้” คือหน้าที่ก่อนการให้กู้ยืมเงิน และหน้าที่ในฐานะที่เป็น “เจ้าหนี้” คือหน้าที่หลังการให้กู้ยืมเงิน

หน้าที่ “ผู้ให้กู้” มีดังต่อไปนี้

๑) หน้าที่ที่ต้องศึกษาเสียก่อนว่า “ผู้กู้” เป็นใคร

การพิจารณาว่าผู้กู้เป็นใคร มีฐานะอย่างไร สัมมาอาชีพแบบใด คุณลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร วางใจได้เพียงใด เพราะนี่คือพื้นฐานประการแรกที่ผู้ให้กู้จะต้องพิจารณา หากผู้ให้กู้ไม่รู้จักรว่าผู้กู้เป็นใครแล้ว โดยปกติผู้ให้กู้คงไม่ให้กู้ เพราะจะแน่ใจได้อย่างไรว่าจะได้เงินต้นคืน ดังจะเห็นได้จาก

^๑ อัยการพิเศษฝ่ายประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๓ วรรคแรก

การกู้ยืมระหว่างบุคคลธรรมดาด้วยกัน หากไม่รู้จักกันมาก่อนคงไม่มีการให้กู้เป็นแน่แท้ และสำหรับการกู้เงินจากสถาบันการเงินนั้น สถาบันการเงินจะให้ผู้กู้แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน โดยเฉพาะรายได้และครอบครัวอยู่ไม่น้อย ทั้งยังต้องการเอกสารต่าง ๆ มากมาย เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน และเอกสารรับรองรายได้เป็นที่ตั้ง นี่คือการพยายามทำความเข้าใจผู้กู้และเป็นฐานการคำนวณเงินที่ควรให้กู้นั่นเอง เพราะอย่างน้อยก็พอจะมั่นใจได้ว่าจะได้เงินต้นและผลประโยชน์คืน

๒) หน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่าผู้กู้เงินไปเพื่อการอันใด

โดยปกติในการกู้เงินของสมาชิกสหกรณ์ก็นับวัตถุประสงค์ของการกู้ว่า “กู้เงินไปเพื่อการอันจำเป็นในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก” นั้นย่อมาหมายความว่า สมาชิกควรกู้เงินจากสหกรณ์ไปเพื่อเป็นทุนในการก่อให้เกิดรายได้ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็อาจเพื่อการอันจำเป็นในครอบครัวซึ่งกรณีนี้อาจก่อให้เกิดรายได้ก่อนได้หรือไม่เกิดรายได้ก็ได้ แต่ทั้งหลายทั้งปวงต้องเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์และครอบครัวนั้น แต่ในทางปฏิบัติกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์มักจะเน้นไปที่ความจำเป็นของสมาชิกมากกว่าการก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งต่างไปจากกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่ให้ความสำคัญในการสร้างรายได้มากกว่าการอย่างอื่น หนี้เงินกู้ส่วนใหญ่ของสหกรณ์ออมทรัพย์จึงเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่สมาชิก บางครั้งอาจกลายเป็นการนำเงินได้ในอนาคตมาบริโภคในปัจจุบันเกินสมควร จนทำให้หลายคนหมดเงินในอนาคตหรือเสียนาคตที่งดงามไปเสียเลยทีเดียว ดังนั้นคณะกรรมการเงินกู้ควรต้องเพิ่มความสำคัญในการพิจารณาประเด็นหลักนี้เสียก่อนว่ากู้ไปเพื่อการอันจำเป็นจริง ๆ หรือไม่หรือเพียงเป็นข้ออ้าง หรือเพื่อการสร้างรายได้ที่เป็นไปได้จริงหรือไม่ ถ้าเป็นกรณีเพื่อหารายได้ กรรมการเงินกู้ก็ต้องสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความเสี่ยงในการลงทุนได้ด้วย เพราะกรรมการสหกรณ์มีหน้าที่สร้างมั่นคงแก่สมาชิก ช่วยเหลือสนับสนุนให้สมาชิกมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และดูแลวินัยการเงินของสมาชิกภายใต้กรอบอุดมการณ์และวิธีการสหกรณ์ มิใช่เพียงแค่ “ตราয়ทางการบริหาร”

สำหรับการกู้เงินของสถาบันการเงินอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินแต่ละประเภทยังมีวัตถุประสงค์ของการให้กู้ต่างกัน เช่น ธนาคารทั่วไปจะให้กู้โดยมีวัตถุประสงค์รวมเพื่อประโยชน์ทางการค้าของผู้ให้กู้เป็นสำคัญ แต่บางธนาคารก็มีวัตถุประสงค์เฉพาะพิเศษแตกต่างออกไป เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ยังเน้นลงไปที่การผลิตทางด้านเกษตรกรรมและการร่วมตัวของกลุ่มเกษตรกรในรูปสหกรณ์เป็นหลัก หรือธนาคารอาคารสงเคราะห์ก็จะเน้นวัตถุประสงค์ของการกู้เพื่อที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ส่วนสถาบันการเงินอื่นอาจมุ่งหมายเฉพาะการให้กู้ยืมเงินเพื่อการจัดหาขนยนต์พาหนะ เป็นต้น ดังนั้นผู้ให้กู้หรือนายทุนเจ้าของเงินจะต้องให้ความสำคัญต่อข้อพิจารณาเรื่องวัตถุประสงค์ของการให้กู้อย่างมาก เพราะนั่นหมายถึงความสามารถดำเนินกิจการในธุรกิจของผู้ให้กู้ที่จะไม่ให้เกิดหนี้สูญในธุรกิจการเงินของตนที่ใช้เงินต่อเงินให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนเพื่อสร้างกำไร

๓) หน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่าผู้กู้มีศักยภาพในการชำระหนี้เพียงใด

ความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ที่จะคืนเงินกู้แก่ผู้ให้กู้หรือเจ้าหนี้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหนี้กำหนดได้นั้น มีเงื่อนไขหลักที่ต้องพิจารณา ๓ เรื่อง อันประกอบด้วย

๓.๑ ความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิก

๓.๒ ความสามารถในการดำรงชีพของสมาชิกและครอบครัว

๓.๓ ความสามารถในการเก็บออมของสมาชิก

เงื่อนไขทั้งสองประการดังกล่าว ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพิจารณาให้เงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์หรือผู้ขอกู้ ระบบสหกรณ์ซึ่งแตกต่างกับสถาบันการเงินอื่นที่มุ่งเน้นความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้เพียงประการเดียว แต่สหกรณ์ต้องพิจารณาทั้งสองประเด็นประกอบกัน โดยเฉพาะประเด็นที่สองคือความสามารถในการดำรงชีพ เพราะนั่นคือคุณภาพชีวิตของสมาชิกที่สหกรณ์หรือคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องดูแลรักษาเอาไว้ให้ได้ และในประเด็นที่สามสมาชิกควรเหลือเงินเก็บเพื่อการออมบ้าง หากเงื่อนไขดังกล่าวของสมาชิกหากขาดไปประเด็นหนึ่งประเด็นใด โอกาสที่จะเกิดหนี้สูญก็มีมากขึ้นด้วย ความมั่นคงในชีวิตสมาชิกก็จะลดน้อยถอยลง จึงเป็นหน้าที่ของกรรมการดำเนินการที่จะต้องดูแลอย่างจริงจัง เพราะหน้าที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์คือสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกให้ดีกว่าเดิม มิใช่ว่าสมาชิกจะอยู่ได้หรือไม่สำคัญ ขอให้สหกรณ์ได้รับชำระหนี้เป็นอันเพียงพอ เพราะคิดอย่างนี้จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต้องเสียหาย เพราะการปล่อยสินเชื่อกับสถาบันการเงินที่ขาดความรอบคอบในการรักษาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้กู้หรือลูกหนี้ ทั้งนี้เนื่องจากการมุ่งเน้นการให้บริการที่รวดเร็วเพื่อการแข่งขัน ไม่ใส่ใจว่าผู้กู้จะกู้เงินไปทำอะไร ดูเพียงเงื่อนไขรายได้พอชำระหนี้เท่านั้น สถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้จึงได้ผู้กู้ด้วยคุณภาพ รายได้ต่ำแต่ตรึงหนี้สูง ความสามารถน้อยแต่บริโภคเกินตัว และที่สำคัญไม่ประมาณตนและไม่มีวินัยทางการเงิน ตัวอย่างที่เด่นชัดคือกรณีการให้บัตรเครดิตแก่ลูกค้าที่ที่รายมีถึงหนึ่งหมื่นบาทต่อเดือน ซึ่ง สถาบันการเงินหรือบริษัทบัตรเครดิตต่างก็รู้อยู่แล้ว หากลูกหนี้เหล่านี้ไม่ชำระหนี้ เมื่อฟ้องไปก็บังคับคดีในการหักเงินเดือนของลูกหนี้มาชำระหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ เนื่องจากรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด^๑ ความผิดพลาดตรงนี้จะโทษลูกหนี้เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะในการปล่อยเงินกู้หาได้มีผู้ใดบังคับผู้ให้กู้ไม่ ตรงกันข้ามผู้ให้กู้กลับมีอำนาจที่จะบีบบังคับเอาแก่ผู้กู้ได้ทุกประการ แต่ด้วยความประมาทเลินเล่อและความเห็นแก่ได้จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียกเก็บหนี้สินได้มากขึ้น ในที่สุดก็ขาดเงินทุนหมุนเวียนทำให้ผู้ให้กู้ทั้งหลายต้องพลอยล้มหายตายจากไปพร้อมกับลูกหนี้ ดังที่เคยขึ้นเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา

๔) หน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่าผู้กู้มีหลักประกันในการชำระหนี้หรือไม่

เมื่อพิจารณาตามข้อที่ ๑.๑ ข้อ ๑.๒ และข้อ ๑.๓ แล้ว โดยหลักการต้องถือว่าข้อพิจารณาทั้งสามข้อดังกล่าวเป็นประเด็นหลัก และน่าจะเป็นหลักประกันเพียงพอต่อการพิจารณาให้กู้แล้วว่า หากผู้ให้กู้ให้ผู้กู้ยืมเงินไป ผู้ให้กู้จะได้เงินที่ผู้กู้ได้ยืมไปคืนจากผู้ให้กู้พร้อมดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดภายในระยะเวลาที่ตกลงกันไว้ เพราะถ้าผู้ให้กู้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ทั้งสามประการดังกล่าวแล้ว เห็นว่าผู้ให้กู้ไม่ควรให้ผู้กู้ยืมเงิน แต่ยังให้ผู้กู้ยืมเงินไป ก็เท่ากับว่าผู้ให้กู้เป็นฝ่ายบกพร่องในหน้าที่

^๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๒๕๖ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(๑) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพ เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(๒)

ของตนเองและเป็นความประมาทปราศจากความระมัดระวังของผู้ให้กู้ แม้จะไม่มีความหมายบังคับไว้ โดยตรงว่าผลจะเป็นประการใดก็ตาม แต่ผลร้ายจะตกเป็นภัยพิบัติแก่ผู้ให้กู้หรือเจ้าหนี้โดยตรง คือไม่สามารถได้รับชำระหนี้จากผู้กู้หรือลูกหนี้ได้นั่นเอง แต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตาม ผู้ให้กู้ยังคงความได้เปรียบผู้กู้ยู่เช่นเดิม โดยในการให้กู้ขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้ให้กู้จะได้รับชำระหนี้คืนจากผู้กู้ อย่างสิ้นเชิงและแน่นอน ผู้ให้กู้จึงใช้วิธีการเรียกหลักประกันเพิ่มเติมจากผู้กู้ ไม่ว่าจะหลักประกันที่เป็นบุคคลหรือหลักทรัพย์ จนบางครั้งเห็นได้ชัดว่าหลักประกันอาจเกินจำนวนหนี้ที่ปล่อยกู้เสียอีก

ประเด็นสุดท้ายซึ่งเป็นเรื่องราวที่ผู้ให้กู้จะนำมาพิจารณาคือ ความมั่นใจของผู้ให้กู้ว่าจะได้รับชำระหนี้คืนจากผู้กู้ยู่อย่างสิ้นเชิง เช่น สหกรณ์ที่ให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปจะต้องมั่นใจว่า สมาชิกรายนั้นสามารถที่จะดำเนินการบริหารการเงินและชีวิตของตนเองต่อความผูกพันและหน้าที่ที่สมาชิกสหกรณ์นั้นมีต่อสหกรณ์ได้เพียงใด เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่ว่าจะสหกรณ์จะวิเคราะห์เหตุปัจจัยแห่งการกู้ยืมไว้ดีเพียงใด แต่เมื่อยังมีความเสี่ยงอยู่บ้างเช่นกรณีการเสียชีวิตของสมาชิกลูกหนี้โดยเฉพาะ ลูกหนี้บางรายอาจไม่มีทรัพย์สินใดที่พอจะเป็นทรัพย์มรดกไว้เพื่อรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้โดยเฉพาะ สหกรณ์ซึ่งเป็นของคนหมู่มาก ดังนั้นความจำเป็นในการพิจารณาในเรื่องหลักประกันก็น่าจะมีอยู่บ้าง และควรพิจารณาเป็นราย ๆ แล้วแต่กรณีไป ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป แต่ในทางปฏิบัติเรามักตั้งกติกาดายตัวจนบางครั้งทำให้เกิดข้อขัดข้องอยู่พอสมควร ซึ่งในกรณีการพิจารณาหลักประกันนี้เคยมีตัวอย่างของสถาบันการเงินซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตั้งเช่นกรณีของ ธนาคารสยาม จำกัด ซึ่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารอนุมัติเงินกู้โดยมิได้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่นิติบุคคลกำหนด จนเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียกเก็บหนี้ในภายหลังได้ กรรมการผู้นั้นจึงได้ชื่อเป็นฝ่ายประมาทเลินเล่อ ต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นการผิดหน้าที่เป็นการส่วนตัว^๔

คำถามที่ตามมา คือ แล้วหากคณะกรรมการเงินกู้ของสหกรณ์กระทำการประมาทเลินเล่อเช่นเดียวกับกรรมการนิติบุคคลดังกล่าวข้างต้น คือ เรียกหลักประกันน้อยเกินไปผลจะเป็นอย่างไร หรือมิฉะนั้นเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย ผู้ให้กู้จะเรียกหลักประกันให้สูงไว้ก่อนผลจะเป็นอย่างไร คำตอบทั้งหมดมิได้อยู่ในตัวบทกฎหมายทั้งหมด บางเรื่องอาจจะอยู่ในบทกฎหมาย บางเรื่องจะเป็นบริบททางสังคมอันเป็นเหตุให้สังคมวุ่นวายและเสียหายได้ ในบางครั้งกฎเกณฑ์กติกาถูกละเลยจนทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งส่วนหนึ่งผู้เขียนยอมรับว่า นักกฎหมายที่เรียกกันอย่างภาคภูมิใจว่า “วิศกรสังคม” มีส่วนสำคัญและสนับสนุนให้หายนะเช่นนั้นเกิดขึ้นได้ ผู้เขียนเชื่อโดยสุจริตว่า ระบบทุนนิยมเป็นแกนนำแห่งพัฒนาสังคมและชีวิตมนุษย์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้จริง แม้ในปัจจุบันจะถูกเย้ยหยันว่าเป็นทุนสามาลย์ก็ตาม เพราะความจริงของระบบทุนนิยมที่ดีก็ควรมีหลักการเช่นเดียวกับเศรษฐกิจพอเพียงคือมีความพอดีและมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง แต่เหตุที่เพี้ยนไปเพราะกิเลสมนุษย์ต่างหาก และเพื่อเป็นการตอบคำถามดังกล่าว จึงขอแยกตอบเป็นกรณี ๆ ดังต่อไปนี้

^๔ คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๑๙๑/๒๕๕๑ ระหว่าง บริษัทธนาคารสยาม จำกัด โจทก์ นายวัลลภ กัปปวก จำเลย

จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓ ต่างเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ของโจทก์ต่างวาระกัน มีหน้าที่ดูแลกิจการทั้งหมดของโจทก์ ให้พนักงานปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ เมื่อมีการปล่อยสินเชื่อให้กู้ยืมเงิน การค้าประกันและอวัลตัวเงินไม่เป็นไปตามระเบียบปกติ มิได้เร่งรัดติดตามหนี้สินหรือดำเนินการเพื่อแก้ไขหนี้สินดังกล่าวเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓ ได้ชื่อว่าทำละเมิดต่อโจทก์ ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์

กรณีแรก เมื่อให้กู้โดยไม่มีบุคคลหรือหลักทรัพย์ค้ำประกัน และผู้ให้กู้ทำผิดทำหน้าที่ของตนโดยมิได้พิจารณาคุณลักษณะของผู้กู้ให้รอบคอบตามข้อ ๑.๑ ข้อ ๑.๒ และข้อ ๑.๓ดังกล่าวข้างต้น ผลที่เกิดขึ้นในทางกฎหมายนั้นไม่มี แต่ผลทางปฏิบัติที่จะเกิดแก่ผู้ให้กู้ คือไม่ได้รับชำระหนี้จนครบจำนวนและภายในกำหนดเวลา อันจะเป็นนำไปสู่การฟ้องร้องบังคับคดี ถ้าบังคับคดีได้ดีไป ถ้าบังคับคดีไม่ได้เจ้าหน้าที่รับบาปเคราะห์ไปแต่โดยลำพัง ส่วนผู้กู้หรือลูกหนีนั้น หากถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจนถึงขั้นบังคับคดี เท่าที่ทราบมักปรากฏว่าทั้งชีวิตตนและครอบครัวต้องล่มสลายต้องตกงาน บ้างก็ย้ายบ้านหนีหรือไม่กลับบ้านแตกสาแหรกขาดเสียส่วนใหญ่ ไม่พบว่าผู้กู้หรือลูกหนี้คนใดประสบความสำเร็จจากการเป็นหนี้ชนิดเกินตัวแม่แต่รายเดียว

กรณีที่สอง เมื่อให้กู้โดยมีบุคคลค้ำประกัน ซึ่งผู้ให้กู้ก็ต้องพิจารณาคุณลักษณะของผู้ค้ำประกันเช่นเดียวกับผู้กู้ ด้วยการนำหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณากับลูกหนี้มาใช้กับผู้ค้ำประกันโดยอนุโลม และหากผู้ให้กู้ทำผิดทำหน้าที่ของตนโดยมิได้พิจารณาคุณลักษณะของผู้กู้และผู้ค้ำประกันให้รอบคอบ ผลที่เกิดขึ้นในทางกฎหมายนั้นก็ไม่มีเช่นกัน แต่ผลทางปฏิบัติที่จะเกิดแก่ผู้ให้กู้และผู้กู้หรือลูกหนี้ก็มีเช่นเดียวกับกรณีแรก เพียงแต่จะมีการเพิ่มผู้เคราะห์ร้ายที่เนื้อก็ไม่ได้กิน หนึ่งไม่หนึ่งนึ่ง แต่ดันไปเอากระดุกมาแขวนคอ คือ ผู้ค้ำประกันและครอบครัวของนั่นเอง แต่ถ้าผู้ค้ำประกันทำสัญญาค้ำประกันประเภทจำกัดความรับผิด โดยกำหนดจำนวนรับผิดไว้ ผู้ค้ำประกันก็จะใช้หนี้ดังกล่าวแทนลูกหนี้เฉพาะเท่าที่ตนระบุไว้ในสัญญาเท่านั้น จึงอาจได้รับความเสียหายไม่มากเกินไป

กรณีที่สาม เมื่อให้กู้โดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เรียกกันว่า “จำนอง” และเมื่อผู้กู้ไม่รับชำระหนี้ตามสัญญา เจ้าหนี้ประเภทนี้ได้สิทธิพิเศษในการฟ้องร้องว่าจะฟ้องร้องแบบเจ้าหนี้สามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑๔^๔ หรือฟ้องบังคับจำนอง โดยปกติการจะเลือกฟ้องแบบใดนั้นต้องพิจารณาเรื่องราคาหลักทรัพย์ด้วย หากทรัพย์สินที่เป็นประกันการชำระหนี้นั้นมีมูลค่าน้อยกว่าหนี้ที่ค้างชำระ และลูกหนี้มีทรัพย์สินอื่นที่อาจบังคับคดีได้และลูกหนี้ไม่มีเจ้าหนี้อื่นคอยอยู่ก็ควรฟ้องร้องอย่างเจ้าหนี้สามัญ เพราะหากทรัพย์สินที่หลักประกันไม่พอชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถยึดทรัพย์สินอื่นมาบังคับชำระหนี้เพิ่มเติมได้จนครบจำนวน แต่ข้อเสียก็มีอยู่เหมือนกัน กล่าวคือหากลูกหนี้มีเจ้าหนี้อื่นอยู่ด้วย เจ้าหนี้อื่นนั้นอาจขอรับชำระหนี้ในทรัพย์สินนั้นด้วย ยิ่งเป็นหนี้บุริมสิทธิด้วยแล้ว เจ้าหนี้ผู้ฟ้องคดีอาจเสียเปรียบได้ ซึ่งต่างกับการฟ้องบังคับจำนอง เจ้าหนี้ผู้ฟ้องจะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ดังนั้นการฟ้องบังคับจำนอง^๖ จึงควรมีเหตุผลที่ว่า หลักทรัพย์ที่เป็นประกันการชำระหนี้ต้องมีราคาเพียงพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมดและลูกหนี้มีหนี้อยู่กับเจ้าหนี้อื่นด้วย ส่วนการฟ้องบังคับจำนองอีกประเภทหนึ่งคือการฟ้องเรียกเอาทรัพย์สินหลุดจำนองเป็นของตนเองเสียก็ได้^๗ ซึ่งกฎหมายบัญญัติถึง

^๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๒๑๔ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๗๓๓ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

^๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๗๒๔ เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีเจตนาบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพาทคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้

^๗ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เงื่อนไขของการฟ้อง และแสดงเหตุผลโดยย่อว่า หนี้้นั้นค้างมานานและราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระ และไม่มีการจ้างรายอื่นหรือบุริมสิทธิอื่นได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้เอง และกฎหมายยังกำหนดไว้ต่อไปอีกว่าราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจ้างออกขายทอดตลาดใช้หนี้ ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใด ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในเงินนั้น^๔ ซึ่งเท่ากับเป็นบทบัญญัติให้การลงโทษเจ้าหน้าที่ไม่พิจารณาให้รอบคอบในการให้กู้เงิน แม้ว่าในปัจจุบันศาลฎีกาจะตีความเข้าข้างเจ้าหน้าที่หากมีสัญญาหรือบันทึกเพิ่มเติมว่า หากบังคับจ่ายแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ก็สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่นอีกได้ ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยเพราะเท่ากับเป็นการยกเว้นกฎหมายและเป็นการบังคับให้ผู้กู้อย่างไม่เป็นธรรม ในเรื่องก็หวังแต่ว่าสักวันหนึ่งลูกหนี้คงจะยกข้อต่อสู้ว่าสัญญาดังกล่าวว่าไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาอัน พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๔^๕ ไม่เป็นธรรมเพราะลูกหนี้ต้องแบกรับภาระหน้าที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการจะให้ผู้ได้กู้เงินหรือเป็นลูกหนี้ได้นั้น ตัวผู้กู้หรือลูกหนี้ย่อมเป็นประธานของการพิจารณาว่าจะให้กู้

มาตรา ๗๒๙ นอกจากทางแก้ตั้งบัญญัติไว้ในมาตราก่อนนั้น ผู้รับจ้างยังชอบที่จะเรียกเอาทรัพย์สินจ้างหลุดได้ภายในบังคับแห่งเงื่อนไขซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้

- (๑) ลูกหนี้ขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึงห้าปี
- (๒) ผู้จ้างมิได้แสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าราคาทรัพย์สินนั้นท่วมจำนวนเงินอันค้างชำระ และ
- (๓) ไม่มีการจ้างรายอื่น หรือบุริมสิทธิอื่นได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้เอง

^๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๗๓๓ ถ้าทรัพย์สินหลุดจ้าง และราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจ้างออกขายทอดตลาดใช้หนี้ ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่นั้นก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใด ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในเงินนั้น

^๕ มาตรา ๔ ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ตีความสัญญาสำเร็จรูปไปในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายซึ่งมิได้เป็นผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปนั้น ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติหรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น

- (๑) ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญา
- (๒) ข้อตกลงให้ต้องรับผิดชอบหรือรับภาระมากกว่าที่กฎหมายกำหนด
- (๓) ข้อตกลงให้สัญญาสิ้นสุดลงโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือให้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ

(๔) ข้อตกลงให้สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใด หรือปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(๕) ข้อตกลงให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกร้องหรือกำหนดให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา

- (๖) ข้อตกลงในสัญญาขายฝากที่ผู้ซื้อฝากกำหนดราคาสินได้สูงกว่าราคาขายบวกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี
- (๗) ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อที่กำหนดราคาค่าเช่าซื้อ หรือกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร
- (๘) ข้อตกลงในสัญญาบัตรเครดิตที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องชำระดอกเบี้ย เบี้ยปรับ ค่าใช้จ่ายหรือประโยชน์อื่นใดสูงเกินกว่าที่ควรในกรณีที่เกิดหนี้หรือที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผิดชำระหนี้
- (๙) ข้อตกลงที่กำหนดวิธีคิดดอกเบี้ยทบต้นที่ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร

ในการพิจารณาข้อตกลงที่ทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามวรรคสาม จะเป็นการได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่ให้นำมาตรา ๑๐ มาใช้โดยอนุโลม

หรือไม่ มิใช่เอาหลักประกันหนี้มาเป็นประธานของการพิจารณา ซึ่งที่ผ่านมาบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย มักจะให้ความสำคัญกับหลักทรัพย์หรือหลักประกันมากกว่าความสามารถในการชำระหนี้ที่เจ้าหนี้ จะต้องพิจารณา ถ้ากล่าวมาถึงตรงนี้เชื่อว่าท่านทั้งหลายพอจะมองเห็นความหายนะของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และเศรษฐกิจชาติ ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตที่เกิดขึ้นในสยามประเทศมาเมื่อปี ๒๕๔๐ หรือดินแดนแห่งเสรีภาพ อย่างอเมริกาในปี ๒๕๕๑

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ให้กู้ เมื่อให้กู้ไปแล้ว “ผู้ให้กู้” ก็จะเปลี่ยนสถานะ เป็น “เจ้าหนี้” เช่นเดียวกัน การเป็นเจ้าหนี้ก็จำต้องมีหน้าที่เช่นเดียวกัน ซึ่งในประเด็นนี้จะขอสรุปไว้ เพียงเล็กน้อยว่า เจ้าหนี้มีหน้าที่ต้องเร่งรัดติดตามหนี้สิน การที่เจ้าหนี้ไม่เร่งรัดให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดย พลัง^{๑๐} จะก่อให้เกิดผลสองประการ เช่น การที่เจ้าหนี้ละเลยต่อการบังคับชำระหนี้ไม่ฟ้องร้องภายใน กำหนดอายุความ หนี้นั้นก็อาจเรียกเก็บไม่ได้อีก ดังเช่นตัวอย่างตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๔๔/๒๕๔๙ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูปทุมธานี จำกัด โจทก์ จำลิตตำรวจมงคล หรือ ทักษิณาจาร กับพวก จำเลย^{๑๑} หรือหากปล่อยไว้นานเกินควรเจ้าหนี้ก็อาจได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วนเพราะหนี้ที่ค้างชำระพร้อมดอกเบี้ย ท่วมทรัพย์สินหรือหลักประกัน และในท้ายที่สุดลูกหนี้ก็สิ้นเนื้อประดาตัวในขณะที่เจ้าหนี้เองก็ไม่ได้ อะไรเลย แม้ว่าจะได้เปรียบอยู่บ้างในกรณีที่มีหลักทรัพย์มาจำนองเป็นประกัน^{๑๒} แต่ก็คงไม่พ้นการ ขาดทุนอยู่ดี

ประเด็นสุดท้ายที่ต้องฝากเป็นข้อสังเกตในการเป็นเจ้าหนี้ กรณีที่เจ้าหนี้เป็นนิติบุคคล ซึ่ง เมื่อปรากฏว่ากรรมการผู้มีอำนาจพิจารณาการให้กู้หรือเมื่อจำเป็นต้องทำหน้าที่ของเจ้าหนี้แล้วไม่กระทำ อันเป็นเหตุให้นิติบุคคลที่เจ้าหนี้หนี้เสียหาย ผู้รับผิดชอบเพราะผิดหน้าที่นั้นก็คือกรรมการผู้จัดการ กรรมการผู้เกี่ยวข้องในการปล่อยสินเชื่อและการติดตามหนี้สิน ซึ่งหลักการของการทำหน้าที่ผู้มีอำนาจ

^{๑๐} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๒๐๓ ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้มีได้กำหนดลงไว้หรือจะอนุমানจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ใช้ร ท่านว่า เจ้าหนี้นยอมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัง และฝ่ายลูกหนี้ก็ยอมจำชำระหนี้ของตนเองได้โดยพลังดังกล่าว

ถ้าได้กำหนดเวลาไว้ แต่หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้ก่อนถึงเวลานั้นหา ได้ไม่ แต่ฝ่ายลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นก็ได

มาตรา ๒๑๓ วรรคหนึ่ง ถ้าลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้น แต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

มาตรา ๒๑๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๗๓๓ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย

^{๑๑} คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๔๔/๒๕๔๙ ระหว่าง สหกรณ์ออมทรัพย์ครูปทุมธานี จำกัด โจทก์ จำลิตตำรวจมงคล กับพวก จำเลย สหกรณ์โจทก์ได้รู้ถึงการตายของนางจินตนา เจ้ามรดก ซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์โจทก์ ปรากฏตามใบสำคัญการจ่ายเงิน ช่วยเหลือกรณีผู้ตายถึงแก่ความตาย ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๐ โดยโจทก์จ่ายให้แก่จำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นสามีผู้ตาย จึงถือได้ว่า โจทก์ได้รู้ถึงการตายของผู้ตาย ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นวันจ่ายเงินดังกล่าว โจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ ล่วงพ้นกำหนด ๑ ปีแล้ว คดีโจทก์จึงขาดอายุความ จำเลยที่ ๑ ในฐานะทายาทของผู้ตายไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันแม้จะไม่ได้ให้การต่อสู้ว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว แต่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ที่ซึ่งไม่อาจ แบ่งแยกได้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อต่อสู้ของจำเลยที่ ๑ ด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๙ (๑) จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๔ จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์เช่นกัน

^{๑๒} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๒๗ ผู้รับจำนองก็ดี ผู้รับจำนำก็ดี ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงหรือผู้ทรงบุริมสิทธิ เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้อันตนได้ยึดถือไว้ ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือที่ยึดถือไว้ แม้ว่าสิทธิ เรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่จะใช้สิทธินั้นบังคับให้ชำระดอกเบี้ยที่ค้างย้อนหลังเกินห้าปีขึ้นไปไม่ได้

กระทำการแทนนิติบุคคลเช่นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ยอมนำมาใช้บังคับได้เช่นเดียวกันกับ กรรมการนิติบุคคลทั่วไป เพราะต่างก็เป็นนิติบุคคลที่ลักษณะใกล้เคียงกัน^{๑๑} ในเรื่องทำนองนี้ศาลฎีกา เคยวินิจฉัยไว้เป็นตัวอย่างที่น่าศึกษายิ่งนักคือกรณีการดำเนินการของกรรมการธนาคารสยาม จำกัด^{๑๒} ซึ่งในอนาคตอันใกล้ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีบทลงโทษเจ้าหน้าที่ไม่ทำหน้าที่ในการเป็นเจ้าหน้าที่ดี บ้าง มิฉะนั้นแล้วกลไกทางเศรษฐกิจที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้นก็ไม่ทำงาน เหมือนเช่น กฎหมายที่ไร้ผลเช่นปัจจุบัน

^{๑๑} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๖๕ นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา ๖๖ นิติบุคคลยอมนมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง

^{๑๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๙๑/๒๕๔๑

บริษัทธนาคารสยาม จำกัด โจทก์ นายวัลลภ กับพวก

จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓ ต่างเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ของโจทก์ต่างวาระกัน มีหน้าที่ดูแลกิจการทั้งหมดของโจทก์ ให้พนักงานปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ เมื่อมีการปล่อยสินเชื่อให้กู้ยืมเงิน การค้าประกันและอ่าวาลตัวเงินไม่เป็นไปตามระเบียบ ปกติ มิได้เร่งรัดติดตามหนี้สินหรือดำเนินการเพื่อแก้ไขหนี้สินดังกล่าวเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย จำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๓ ได้ชื่อว่าทำละเมิดต่อโจทก์ ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์

จำเลยที่ ๔ แม้มิได้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ แต่มีหน้าที่ดูแลด้านสินเชื่อภายในประเทศ ซึ่งได้รับการสรุปภาระหนี้สินของโจทก์จากเจ้าหน้าที่หลายครั้ง ก็มีได้สั่งการแต่ประการใด เป็นเหตุให้ไม่สามารถติดตามหนี้สินจากลูกหนี้ของโจทก์ได้ การที่จำเลยที่ ๔ ละเว้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และระเบียบของโจทก์ จำเลยที่ ๔ จึงได้ชื่อว่าทำละเมิดต่อโจทก์เป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย จำเลยที่ ๔ จึงต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๘ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการประกอบกิจการบริษัทของกรรมการ ซึ่งอำนาจของกรรมการจะมีเพียงใดย่อมเป็นไปตามมาตรา ๑๑๕๘ ถึง ๑๑๖๘

มาตรา ๑๑๖๘ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการ ซึ่งวรรคแรก บัญญัติให้กรรมการใช้ความเอื้อเพื่อสอดส่องอย่างบุคคลค้าขาย ผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง ส่วนวรรคสองหมายถึงกิจการที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษมากขึ้น

เมื่อมาตรา ๑๑๖๘ บัญญัติให้กรรมการทุกคนต้องมีหน้าที่เอื้อเพื่อสอดส่อง การจะเป็นกรรมการของบริษัทใด กรรมการผู้นั้นจึงต้องประกอบด้วยความรู้และความเข้าใจในการประกอบกิจการของบริษัทด้วย มิฉะนั้นกรรมการก็ไม่อาจเอื้อเพื่อสอดส่องกิจการให้ได้ดี

เมื่อได้ความว่าจำเลยที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๖ และที่ ๗ เป็นกรรมการโจทก์มีหน้าที่ดูแลการบริหารกิจการของโจทก์มิให้เสียหาย กลับปล่อยให้มีการให้สินเชื่อโดยหลักประกันไม่คุ้ม เมื่อหนี้ถูกจัดเป็นหนี้เสียก็มิได้เร่งรัดติดตามหนี้ ดังนั้นเมื่อตามพฤติการณ์ควร จะรู้ข้อปัญหาดังกล่าวหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนผู้ประกอบการเช่นนั้นควรจะพึงรู้ได้ แต่มิได้กระทำเพื่อป้องกันความเสียหายอันจะเกิดแก่โจทก์ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๖ และที่ ๗ มิได้ใช้ความเอื้อเพื่อสอดส่องในการประกอบกิจการของโจทก์ จะอ้างว่าไม่รับรู้การบริหารงานของโจทก์หรือมิได้มาทำงานเป็นประจำก็ดี ไม่มีหน้าที่ที่ดีเพื่อลดความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่